

La llei del sabre

Francisco José C. B. Durant els últims dies de llicències per aquesta tres anys i veí de Castelló de la Plana, va allistar-se a l'exèrcit professional espanyol l'any 2001 amb vint-i-un anys d'edat i amb un contracte de dos anys. Pensava que les forces armades li oferirien una feina i un sou segurs, estabilitat laboral i possibilitats de promoció. Se'n va anar a "servir la pàtria" a la Brigada General de Caçadors de Muntanya Aragó 1, amb seu a Jaca. L'1 de juliol de 2002, però, no es va presentar a la seva unitat. Havia esgotat ja dues llicències per "assumptes propis". Feia temps que volia deixar l'exèrcit, segons diu, a causa dels maltractaments físics i psicològics dels quals era objecte pels seus companys i superiors.

Ara, però, Francisco José C. B. s'enfronta a un procés penal. Pel fet de deixar l'exèrcit abans d'acabar el seu primer contracte de dos anys, és el presumpte autor d'un delictes d'abandonament de destinació, pel qual la fiscalia jurídicomilitar demana onze mesos de presó. Contràriament al que li passaria si cometés qualsevol delictes del Codi Penal ordinari, no serà jutjat per un tribunal de Castelló ni dictarà sentència en contra o a favor seu un magistrat ordinari. Serà un tribunal militar, format per oficials de graduació de l'exèrcit, qui decidirà sobre el seu cas.

El cas de Francisco José C. B. no és una anècdota. L'abandonament de destinació, de fet, és el delictes més habitual que dirimeix la jurisdicció militar. Segons dades de la memòria de la Fiscalia General de l'Estat, l'any 2003 es van

presentar 1.325 casos de delictes d'abandonament de destinació. En aquest tipus penal poden incórrer tots els militars que s'absentint sense motiu del seu lloc de treball durant tres dies o més i pot comportar penes des de tres mesos i un dia fins a tres anys de presó. En general, els delictes contra el deure de presència militar representen el 69,9% del total de la criminalitat en l'àmbit castrense, i l'any 2003 van créixer un 13,32%.

"És significatiu que la xifra creixi, sobretot si es té en compte que teòricament l'exèrcit és professional i tothom hi va perquè vol", explica Jordi Sala, l'advocat de Barcelona que assessora el jove castellanenc Francisco José C. B. Durant els darrers temps del servei militar, Sala es va especialitzar en la defensa d'insubmisos. En l'actualitat, encara representa antics soldats de lleva que arrossegueuen problemes amb els tribunals militars per abandonaments de destinació o maltractaments de superiors. Des de fa poc, però, li arriben casos de soldats professionals que, com Francisco, tenen problemes a l'hora d'abandonar les forces armades i que continuen patint maltractaments a les casernes.

Segons Sala, "la jurisdicció militar espanyola, per la seva naturalesa, no és ni imparcial ni independent, com hauria de ser en tota democràcia que consideri el principi de separació de poders". Aquest advocat és autor, juntament amb el professor de l'àrea de Dret Penal de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) Joan Baucells, d'un estudi sobre la violència en l'àmbit militar coordinat

Advocats i moviments socials antimilitaristes demanen una reforma de la justícia militar, que consideren supeditada als interessos de les forces armades, i denuncien les violències quotidianes que perviuen en l'exèrcit professional.

EEF / CARMINE PUERTOLAS

Tot i la professionalització de l'exèrcit, encara hi ha molts casos d'abus d'autoritat i d'agressions, la majoria dels quals no es denuncien. A la dreta, Govern Militar de Barcelona.

per la catedràtica de Dret Penal de la UAB Mercedes García Aran. L'estudi de Sala i Baucells formava part del projecte Silencis, una iniciativa de l'organització Informació per la Defensa dels Soldats, sobre violència a les casernes. Des de l'any 1999, data de publicació de l'estudi, no hi ha hagut cap reforma en matèria de justícia militar. I d'això és precisament del que es queixa l'autor.

Per a Sala, la manca d'independència de la justícia militar es comprova en qualsevol de les seves instàncies, on trobem magistrats que són oficials militars, "integrats en l'estructura jeràrquica de les forces armades i vinculats a òrgans administratius del ministeri de Defensa". Segons Sala, doncs, "els jutges militars estan sotmesos a la disciplina castrense i, en relació amb la seva designació i nomenament, requereixen la intervenció de l'administració i de l'exèrcit".

Excepció europea. Mentre que la majoria dels països europeus han fet desaparèixer dels seus ordenaments jurídics la justícia militar (excepció feta dels temps de guerra) fusionant-la amb l'ordenament jurídic ordinari, el Codi Penal militar espanyol, que data de 1985, consagra el model segregat heretat de la dictadura franquista. El Codi Penal militar de la democràcia espanyo-

la no va eliminar la presència tradicional d'oficials llecs en dret a l'administració de justícia militar.

Tant en els Tribunals Militars Territorials (òrgans de primera instància) com en els Tribunals Militars Centrals (òrgans de segona instància) apareix la figura de l'*escabinado*, la qual cosa significa que part dels seus membres són oficials de carrera que ni tan sols cal que tinguin la carrera de Dret: són els anomenats "vocals militars" amb què compta tot tribunal. La resta dels jutges també són militars, això sí, membres del Cos Jurídic de la Defensa, els anomenats "vocals togats". "No deixen de ser oficials nomenats pel Ministeri de Defensa, a proposta no vinculant de la sala

La majoria dels països europeus han fusionat la justícia militar amb l'ordenament jurídic ordinari

de govern del Tribunal Militar Central", segons diu Sala.

L'únic òrgan de la jurisdicció militar en què apareixen els jutges ordinaris –tot i que no constitueixen la totalitat dels seus membres– és la sala cinquena del Tribunal Suprem, màxim òrgan decisor, on la meitat dels magistrats són jutges de carrera i l'altra meitat els designa el Ministeri de Defensa.

Segons Sala, el problema de la jurisdicció militar actual és que, "a la llum de la jurisprudència del Tribunal Europeu de Drets humans, permet una parcialitat potencial de les seves decisions". L'estudi de Sala i Baucells cita sentències d'Estrasburg referents a Turquia –que té un sistema de justícia militar homologable a l'espanyol– per sustentat aquesta tesi. Sala defensa que per assolir la democratització de la justícia militar en temps de pau aquesta hauria de ser assumida per la jurisdicció ordinària i pel jutge predeterminat per la llei, és a dir, per magistrats independents sotmesos al Consell General del Poder Judicial espanyol. "Aquesta decisió oferia avantatges pressupostaris importants", ja que, segons Sala, "a causa de la poca quantitat de casos de la jurisdicció militar, no es podria al·legar que comportés un col·lapse per a la jurisdicció ordinària".

Jutges amb molt poca feina. Segons la memòria de la fiscalia general de l'estat espanyol, l'any 2003 els organismes de la jurisdicció penal militar van iniciar 2.004 procediments, la qual cosa representa un creixement d'un 9,03% respecte a l'any anterior. Per tenir una idea del que significa proporcionalment aquest volum de casos en el total de la justícia espanyola, una xifra: l'any 2003, els tribunals ordinaris de l'estat espanyol van incoar 3.321.829 diligències prèvies pel total de delictes que preveu el Codi Penal.

El Tribunal Militar Territorial tercer, amb seu a Barcelona, que s'encarrega de tots els casos que s'esdevenen en l'anomenada regió militar "pirinenca oriental" (que inclou el Principat, les Illes Balears i Aragó), va encarregar-se del 12,14% dels casos militars i va dictar el 8,29% de les 591 sentències redactades pels jutges castrenses d'arreu de l'estat. Els casos del País Valencià passen pel Tribunal Militar territorial primer, a Madrid, que registra més activitat: 185 casos. En total, a l'estat espanyol hi ha cinc tribunals territorials (Madrid, Sevilla, Barcelona, la Corunya i Tenerife), un per cada regió militar, més un tribunal militar central amb seu a la capital de l'estat. A tot això, cal afegir-hi els vint jutjats d'instrucció militars, els anomenats jutjats togats militars territorials. L'última instància processal és la sala cinquena del Tribunal Suprem.

Violències paral·leles. A més de l'abandonament de destinació, també destaquen, segons la memòria de la Fiscalia, els delictes contra la hisenda militar (65), els d'insult a un superior (75), desobediència (57) o deslleialtat (24). Els delictes d'abús d'autoritat es redueixen dels 33 casos detectats el 2002 als 29 del 2003. Això inclou les agressions físiques del superior a un subordinat. La xifra de diligències obertes per aquesta qüestió s'ha reduït de manera progressiva durant els anys noranta (fa deu anys se'n van detectar 61). Per a Tomàs Gisbert, membre del Centre d'Estudis per la Pau Josep Maria Delàs, de Justícia i Pau, "a les forces armades hi ha una violència militar oficial i una violència militar paral·lela. La primera és necessà-

Un tinent espanyol, condemnat per maltractar físicament un soldat

El Tribunal Militar Territorial tercer, amb seu a Barcelona, ha condemnat el tinent de l'exèrcit espanyol Francisco Javier D. V. C. a una pena de tres mesos i un dia de presó per un delicte de maltractament d'obra a un inferior. El tinent espanyol ha estat condemnat per haver colpejat reiteradament un soldat de lleva durant una classe de gimnàstica a la caserna de Sant Isidre de Maó (Menorca) el 18 d'agost de 1999. El cas s'ha arrossegat durant gairebé cinc anys pels jutjats militars de Palma i Barcelona, fins que va ser jutjat el passat 30 de novembre.

La sentència, que data de 15 de desembre, i a la qual ha tingut accés EL TEMPS, considera provat que el tinent Francisco Javier D. V. C., que llavors era alferes, "de bona conducta militar i sense sancions disciplinàries anotades", va obligar a córrer el soldat Joan Francesc Iborra, veí de Sabadell, que al·legava no poder realitzar els exercicis perquè tenia un quist al còccix. L'alferes li va propinar diverses batzegades, empentes i cops a l'espatlla a l'altura de les costelles, "mentre l'increpava amb frases com 'ets un romancer de merda'". De resultes d'aquesta acció violenta, el soldat Iborra, del qual la sentència destaca la seva "mala conducta militar", va fugir de la caserna, tot i que li faltaven menys de quinze dies per llicenciar-se, i va ser encausat per un delicte d'abandonament de destinació, del qual finalment va ser absolt.

El tribunal ha imposat a l'alferes la pena mínima prevista per la llei, i l'ha absolt d'un segon delicte de maltractament sobre l'exsoldat Carlos Osorio, tot i que considera provat que li va donar un cop al casc durant unes maniobres militars a Chinchilla perquè no corria prou. El mateix tribunal reconeix que la durada de la investigació ha estat excessiva, però ho justifica per la necessitat d'haver hagut de prendre declaració a més d'un centenar de soldats de lleva, avui "a la reserva", les propostes de sobreseïment del jutjat militar instructor número 33, amb seu a Palma de Mallorca, i les successives retirades d'acusació del ministeri fiscal. Durant la vista oral van declarar una desena d'exsoldats, la majoria dels quals van assenyalar que dins la caserna de Sant Isidre es produïen de manera habitual episodis violents d'aquesta mena, assenyalant en alguns casos els noms d'alguns oficials que n'havien pres part i que mai no podran ser jutjats perquè els delictes que, segons aquests testimonis, van cometre ja han prescrit.

ria perquè els exèrcits satisfacin la seva funció de preparar la guerra". La violència paral·lela, en canvi, "és el conjunt de perjudicis que pateixen els soldats sense que serveixin explícitament per preparar aquesta defensa: arbitrietats castrenses, abusos entre soldats, baralles, els clàssics 'pagaments de patenta' (o *novatadas*) i el sexisme contra les dones militars".

Gisbert va ser fundador, durant els anys noranta, de l'Oficina d'Informació per la Defensa dels Soldats, que assessorava els soldats de lleva que deixaven l'exèrcit cansats de les patentes i dels maltractaments dels seus superiors. Ara, investiga les violències quotidianes a l'exèrcit professional. "Als soldats, se'ls aparta del seu entorn social i

se'ls sotmet a una disciplina perquè es motivin per lluitar contra un possible enemic", comenta. "Amb la violència intestina, el grup es reforça a si mateix, és com un procés iniciàtic que té molt de ritual." Sovint aquestes agressions no són percebudes com a tals pels mateixos soldats. "No deixa de ser significatiu que a l'estat espanyol els mitjans de comunicació no hagin tractat mai aquest tema amb profusió. En els darrers mesos han saltat a la llum al Regne Unit, Alemanya i Rússia casos de maltractaments a les forces armades. A l'exèrcit espanyol la violència es manté oculta perquè no es denuncia o bé perquè se silencia."

Roger Palà